

perlucrata bona illius apprehendat et tamdiu teneat, quamdiu perlucratum simul cum poenis non exolverit. Istud Tua Fidelitas proclamari faciat et in librum castrensem inscribi, ne quispiam se praetendat iustam constitutionem ignorasse. Et id faciat sub poenis praefatis et gratia nostra.

Datum in conventionione generali Piotrkoviensi, feria sexta ante festum sancti Thomae apostoli anno Domini millesimo quingentesimo, duodecimo [17 XII 1512]. Ad mandatum Regiae Maiestatis.

III. RENOVATIO PRIVILEGII KAZIMIRI OLIM REGIS POLONIAE, DATI SUPER ADEPTIONE CARDINALATUS^a

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Emergentes sub tempore casus, rempublicam turbantes et inter subditos odia seminantes, prudens regum et principum consilium vel moderari in melius vel e medio tollere consuevit, ne iterum viribus resumptis deteriora prioribus suscitent^b et factiosis ingerant audaciam; sed ut memoria eiusmodi actionum, per regum principumque prudentiam moderatarum vel constitutarum, aeviterna habeatur, litteris industria humana talia committere consuevit.

Proinde nos Sigismundus ^cDei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithwaniae, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cuiaviae, Russiae, Prussiae, Culmensis, Elbigensis Pomeraniaeque etc. dominus et haeres^c, significamus ^dtenore praesentium, quibus expedit, universis et singulis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris^d, quia consiliariis status utriusque, videlicet ecclesiastici et saecularis, regni nostri cupientibus, ut simultates et odia inter regnicolas huius regni ex inconsuetis praeeminentiis, quas sibi quispiam sua sponte propriaque^e libidine seu ambitionis instinctu, sine regis pro tempore existentis admissione, praepararet^f seu praeparare vellet, non crescerent^g, iidem^h consiliarii nostri supplicarunt nobis humiliter, ut quoddam privilegium divi Kazimiri regis, parentis nostri, inferius insertum, innovandum decerneremus, eidemque observando aeviternae firmitatis roborem plenitudine potestatis Maiestatis nostrae Regiae adderemus. Cuius quidem privilegii tenor de verbo ad verbum sequitur ⁱet est talisⁱ:

Casimirusⁱ, ^kDei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae Russiaeque haeres^k etc., significamus tenore praesentium quibus expedit, universis, praesentibus et futuris: quod cum inter terras nostras regni Poloniae et subditos earum, non modica orta esset differentia, disceptatioque non mediocriter fieret, de et super cardinalatu reverendissimi in C[hristo] p[atris] domini Sbignei episcopi Cracoviensis, propter quam etiam Respublica Regni ipsius dissolvebatur et complurima incommoda capiebat, nos tamen talem differentiam disceptationesque, prout ex debito regiminis^l nostri tenemur semovere, sedare,

^a Tytuł ten pochodzi z MK O. Balzer (CIP, t. III, nr 121, s. 235-238) zatytułował go: Litterae privilegium archiepiscopis Gnesnensibus de praerogativis ipsorum praesertim vero de iure coronandi reges et reginas Poloniae a Kasimiro III rege anno 1451 impertitum adiecta clausula poenali contra episcopos cardinalatus aut legationis dignitatem ambientes ratum habentes. Zatwierdzenie tego przywileju oparte jest (por. wyżej wstęp do niniejszych konstytucji, przyp. 7) na dwóch oryginalnych, ale nieco od siebie różniących się dyplomach oraz na wpisie do MK; stąd odmianki zaznaczone zostały skrótami: Dypl. I, Dypl. 2 i MK₁. Nadto w miejscu, gdzie O. Balzer pominął oryginalny tekst przywileju Kazimierza Jagiellończyka, tekst ten został cytowany na podstawie VL i sczytany z wydawnictwem J.W. Bandtkiego, lus Pol. s. 259-260.

^b suscitent Dypl. I.

^{c-c} W MK₁ pominięto cały tytuł królewski zastępując go skrótem: etc.

^{d-d} W MK₁ słowa te zastąpiono skrótem: etc.

^e propria Dypl. I.

^f praepararet Dypl. I.

^g cresceret Dypl. I, Dypl. 2 i MK₁.

^h iidem Dypl. I.

ⁱ⁻ⁱ et talis est Dypl. 2. Dalej w CIP znajduje się uwaga: Sequitur privilegium Kasimiri III regis datum in conventionione generali Piotrkoviensi, 17 Iunii a. 1451, archiepiscopis Gnesnensibus certas praerogativas, praesertim vero ius coronandi reges et reginas Poloniae concedens.

^j Następuje tu tekst z VL, t. I, s. 171-172, zatytułowany tamże: Casimirus Jagello, de praerogativis archiepiscopi Gnesnensis et iure coronandi reges (zaczepnięty przez Konarskiego z J. Przyłuskiego, Leges seu statuta, k. 22 i 84). U J.W. Bandtkiego w lus Pol, s. 259 przywilej ten opatrzony został tytułem: Lex Casimiri IV de cardinalatu ac praerogativis archiepiscoporum Gnesnensium a. 1451 lata.

^{k-k} Dodane za lus Pol.

^l regimine VL.

complanare et ipsas terras nostras ad statum reducere debitum unionis volentes, indicto per nos super ea potissime parlamento praelatorum et baronum regni nostri praefati, in hoc loco oppidi Petricoviensis pro festo Pentecostes [13 VI 1451] servato, de consilio eorundem praelatorum et baronum nostrorum per nos, ita ut sequitur conclusum^m, determinatum, definitum et decretum existit. Imprimis autem, quod sedes metropolitana Gnesnensis domini quoque archiepiscopi et primates sedis eiusdem, pro tempore existentes, in omni iure, auctoritate et potestate, praerogativa, iurisdictione et consuetudine, quas alias Ecclesia Gnesnensis ab antiquo supra Ecclesiam Cracoviensem habuit et habet, debeat in aevum conservari.

Itemⁿ statuimus et ordinavimus, quod praefatum Sbigneum, cardinalem et episcopum Cracoviensem omnes et singuli regnicolae cuiuscunque dignitatis, status et conditionis existant, pro vero et indubitato cardinali tenebunt et reputabunt, eundemque ipsius cardinalatus titulo scribent, intitulant et nominabunt, scribereque et intitulare et nominare tenebuntur et sint adstricti.

Item amodo et de cetero neque dominus archiepiscopus Gnesnensis, neque episcopus Cracoviensis et ceteri episcopi postulabunt aut petent, sed neque petere debent aut quovis modo impetrare dignitatem cardinalatus aut legationis^o Sedis Apostolicae, absque consensu nostro et omnium consiliariorum regni.

Ceterum ut quaevis impedimenta in consiliis pro bono publico fiendis cessent et difficultates^p amputentur, firmaque stabilitas consiliorum in regno ipso nostro permaneat, uterque praelatorum praedictorum vadant cum ceteris praelatis et baronibus ad conventiones pro tempore statuendas, daturi ad rempublicam consilia opportuna; sed alter eorum una die et alius altera die ad consilium veniat et ingrediatur, quem tum^q nos vocandum duxerimus. Non vocatus vero in hospitio debeat^r remanere et stare, daturus nihilominus ab inde consilia opportuna, super quibus fuerit requisitus.

Quantum ad coronationes regum et reginarum regni Poloniae pertinet, statuendo decernimus et ^sstatuimus, quod nullus alius, neque dominus^s Sbigneus cardinalis ad huiusmodi coronationem ipsorum regum et reginarum se de cetero et in perpetuum intromittet et coronabit, praeter archiepiscopum Gnesnensem pro tempore existentem. Circa quas coronationes praefatus dominus Sbigneus cardinalis habitu duntaxat utetur cardinalatus, ceremoniis autem uti debet sicut episcopus Cracoviensis prout ab antiquo utebatur, ubi interesse voluerit; quod in sua libera erit voluntate. Regia maiestas nihilominus, aut reginalis, taliter coronanda, per archiepiscopum Gnesnensem et^t alios episcopos coronabitur et coronari debebit. Praterea hoc praesens decretum, in praemissis factum, habitum et conclusum inviolabiliter per partes teneri debet et irrefragabiliter observari. Qui vero illud servare, tenere et ad illud attendere nollet, sperneret aut minime curaret, nos contra talem partem praemissa non servantem et omnes consilarii nostri atque regnicolae, omnino esse debemus et non permittere eum propria uti voluntate. In quorum omnium fidem et testimonium praemissorum sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Actum in Piotrkow in conventionem generali feria 5 infra octavas^u Pentecostes anno Domini 1451 [17 VI 1451]^v.

Nos^w itaque consiliariorum nostrorum supplicationi, provide ac ex causis legitimis et decentibus factae, assentientes, litteras praeinsertas innovandas decrevimus easdemque roboramus

^m concusum VL

ⁿ W *Ius Pol.* w tym miejscu – chyba zgodnie z meritum przywileju – jest akapit, rozpoczynający się od słów „Quantum ad coronationes” (por. niżej).

^o legationes VL.

^p difficultates quoque *Ius Pol.*

^q tunc *Ius Pol.*

^r debet VL.

^{s-s} sententiamus, quod nullus alius, quam praefatus dominus *Ius Pol.*

^t atque VL

^u octavam VL

Na tym kończy się tekst w VL *Ius Pol.* dodaje: praesentibus reverendis in Christo patribus, dominis Joanne, Vladislao et Andrea Poznaniensi episcopis, nec non magnificis et generosis, Joanne de Cysow, castellano et capitaneo Cracoviensi, Luca de Gorka Poznaniensi, Joanne de Oleschnycza Sandomiriensi, Alberto de Male Lanciensi, Joanne de Crethkow, Brestensi, Hriczkone de Pomorzany Podoliae palatinis, Przedbono de Conyeczpole Sandomiriensi, Stanislae de Ostrorog Gnesnensi, Petro Skora de Gay Kalissensi et Crzeslao de Curozwyanky Lublinensi castellanis, et aliis quam plurimis fide dignis testibus circa praemissa. Datum per manus magnificorum Joannis de Conyeczpole cancellarii et Petri de Szczekoczini vicecancellarii regni Poloniae, nobis sincere dilectorum.

^w Powraca w tym miejscu tekst dokumentu z 1512 r.

et confirmamus perpetuo valituras; hoc siquidem pro planiori declaratione ac cum severitate adiicientes, quod si quispiam maiorum vel minorum praelatorum, status, conditionis et ordinis cuiuscunque, ambitione quacunque seductus, cardinalatus dignitatem aut legationem quocunque modo et colore, nostro nostrorumque successorum speciali et expreso consensu non accedente, petere vel quomodocunque sibi datam accipere praesumpserit^x, eiusdem omnia bona in regno nostro existentia, tam ecclesiastica quam etiam temporalia, mobiliaque^y et immobilia fisco nostro, iam ad hoc omnibus consentientibus, sine spe gratiae applicanda decernimus, statuentes et omnino volentes privilegium hoc cum suis insertis perpetuum firmitatis robur habiturum.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Actum in conventionem generali Pyotrkoviensi, die Martis, septima mensis Decembris, alias in vigilia Conceptionis gloriosissimae Virginis Mariae anno Domini millesimo quingentesimo duodecimo [7 XII 1512], regni vero nostri anno sexto, praesentibus reverendissimo et reverendis in Christo patribus, dominis Ioanne archiepiscopo Gnesnensi et primate, Ioanne Cracoviensi, Ioanne Poznaniensi, Erasmo Plocensi, Fabiano Varmiensi, Mathia Praemisliensi et regni nostri cancellario, Iacobo Camenecensis ecclesiarum episcopis, necnon magnificis, venerabilibus et generosis Nicolao de Kamyenyecz Cracoviensi et campiductore regni nostri generali, Nicolao de Ludbrancz Poznaniensi et capitaneo Lanciensi, Ioanne de Tharnow Sandomiriensi, Iaroslao de Lassko Siradiensi, Ioanne Iarandi de Brudzew Lanciensi, Nicolao de Krethkow, Ioanne Odrowansch^z de Sprowa, Russiae generali, Otha de Chodecz Podoliae, Nicolao Firley^{aa} de Dambrowicza Lublinensi, Georgio de Baysen Mariemborgensi^{ab}, Nicolao^{ac} de Pylcza Belzensi, Andrea de Radziejowicze^{ad} Plocensi, Prandotha de Zelazna Ravensi palatinis, Luca de Gorka Poznaniensi et capitaneo Maioris Poloniae generali, Christofero^{ae} de Schydlowiecz Sandomiriensi et regni nostri vicecancellario, necnon Siradiensi, Sochaczowiensi et Gostinensi capitaneo, Stanislawo de Ostrorog Calissensi, Ianussio Lathalski Gneznensi, Ioanne de Przeramb Siradiensi, Alberto de Gladzanow^{af} Lanciensi, Nicolao de Schydlowiecz Radomiensi et succamerario Cracoviensi, regnique nostri incisore, Nicolao Jordan de Zakliczim^{ag} Visliciensis, Andrea de Oporow Bresthensi, Ieronimo^{ah} de Kobilany Rosperiensis, Andrea de Thanczin Biecensi et causarum curiae nostrae referendario, Georgio Krupszky de Orchow Belzensi, Stanislawo de Pothulicze Myedzirzeczensi, Iaroslao Sokolowssky de Wrancza Landensi, Petro Gorssky Naklensi, Ioanne de Bochothnyecz Malogostensi, Stanislawo de Sprowa Zarnoviensi, Martino Skothnyeczky de Boguria Zavichostensi, Stanislawo Curopathwa de Lanczuchow^{ai} Chelmensi, castellanis, Stanislawo de Chodecz marschalco et Leopoliensi capitaneo, Andrea de Cosczieliecz thesaurario, Scepusiensique, Osswianczimensi, Sandecensi, Iunivladislaviensi et Bidgostiensi capitaneo, necnon zuppario et magno^{aj} procuratore^{ak} generali Cracoviensi regni nostri^{ak}, Andrea de Klyecz custode, Ioanne Sculteti, sacrae theologiae professore et archidiacono Varmiensi, Ioanne Lathalsky, Gnesnensi, Cracoviensi et Lanciensi^{al} praeposito, Petro Thomyczky, decretorum doctore^{am}, archidiacono, Ioanne Karnkowssky^{an}, canonico Cracoviensi^{ao}, Stanislawo Goreczky praeposito Calissiensis ecclesiarum^{ap}, secretariis nostris, Stanislawo Jaroczky curiae nostrae marschalco^{aq}, Raphaele de Lyesschno capitaneo Slochoviensi, Georgio de Thargowicz^{ar}, capitaneo in Golub, Henrico Itffelth proconsule Thorunensis, Ambrosio Sthorm, nuntio^{as} et notario Gedanensis, civitatumstrarum, Stanislawo Lasschoczky^{at} Poznaniensi, Adamo de Drzewicza

^x praesumpserit *Dypl.2.*

^y mobilia *MK₁.*

^z Odrowasch *Dypl.2.*

^{aa} Firley *Dypl.2., MK₁.*

^{ab} Mariemburgensi *MK₁.*

^{ac} Ioanne *Dypl.2., MK₁.*

^{ad} Radzeowicze *MK₁.*

^{ae} Christofero *MK₁.*

^{af} Gladzianow *Dypl.2.; Gladzanowo MK₁.*

^{ag} Zakliczin *Dypl.2., MK₁.*

^{ah} Hieronymo *Dypl.2., MK₁.*

^{ai} Lazuchow *MK₁.*

^{aj} *Brak w Dypl.2., MK₁.*

^{ak-ak} generali nostro Cracoviensi *Dypl.2., MK₁.*

^{al} Lanciensi ecclesiarum *Dypl.2., MK₁.*

^{am} doctore, custode Sandomiriensi et *Dypl.2., MK₁.*

^{an} Carnokowski *Dypl.2.*

^{ao} Cracoviensibus *Dypl.2., MK₁.*

^{ap} *Brak w Dypl.2., MK₁.*

^{aq} *W Dypl.2 i w MK₁ dodano:* Stanislaw Chroborski vexillifero, incisore et subpincerna, Nicolao Ocziesty Costensi, Pisdrensi et Coninensi capitaneo ac magistro agazonum curiae nostrae.

^{ar} Targowicz

Dypl.2.

^{as} nuntio *Dypl.2., MK₁.*

^{at} de Lasschoczky *Dypl.1.*

Sandomiriensis terrarum succamerariis, ^{au}Nicolao Ociessky, capitaneo Kosthensi et magistro agazonum curiae nostrae^{au} et aliis quam pluribus dignitariis et officialibus regni nostri curiensibusque nostris, circa praemissa testibus fidedignis, sincere et fidelibus nostris dilectis.

^{av}Datum per manus praefati reverendi in Christo patris domini Mathiae episcopi Praemisliensis et regni nostri cancellarii, sincere nobis dilecti^{av}. Relatio eiusdem reverendi in Christo patris domini Mathiae episcopi Praemisliensis et regni Poloniae cancellarii. Mathias D. episcopus et cancellarius subscripsit^{aw}.

IV. TARIFFA TELONEI NOVI ET ANTIQUI^a

A. [Tekst z 1512 r.]

B. [Tekst z 1524 r.]

Teloneum novum:

- [1]. Cera, a lapide per quatuor grossos.
- [2]. *Czyrwiec*^b, a lapide per quindecim grossos.
- [3]. Boves, a quolibet bove triginta grossi.
- [4]. Cutes bovinæ, ab una cute grossum unum et denarii 9.
- [5]. Cutes parvae, ab uno tacher^l duo grossi.
- [6] grossi.
- [7] Mella^c, a tunna sex grossi.
- [8] grossi. Ab equis qui ducuntur de regno, 15 grossi.
- [9]. Aleca, pisces, anguillae^d, per sex grossos a tunna ex regno.
- [9]. A cutibus Ruthenicalibus, ab una sexagena 15 grossi.

Teloneum antiquum:

- [10]. Pannum simplex Gyerlicense², Posnaniense, Wschowiense, Costense et sibi simile, quatuor stamina 1 grossum, integra balla sex grossos eiusdem.
- [11]. Boëmicale, a quolibet stamine medium grossum, a balla eiusdem 12 grossos.

- [10]. Pannus simplex Gerlicensis², Posnaniensis, Wschowiensis, Costensis et similes, quatuor stamina grossus unus, integra balla grossos sex.

- [11]. Bohemicalis, a quolibet stamine medium grossum, a balla eiusdem duodecim grossos.

^{au-au} Nicolao [...] nostrae *opuszczone w Dypl.2. i MK₁, gdyż nazwisko to umieszczone zostało wyżej (por. przyp. aq).* ^{av-av} W *MK₁ zdanie to brzmi: Datum per manus eiusdem reverendi praefati domini Mathiae etc.*

^{aw} W *Dypl.1 i Dypl.2 jest to podpis własnoręczny.*

^a Ponieważ tekst powyższy (por. wyżej wstęp do niniejszych konstytucji, przypis 8) zapisany jest w MK dwukrotnie, to jest bezpośrednio w 1512 r. oraz – za pośrednictwem księgi radzieckiej poznańskiej – w 1524 r., tu, za wzorem O. Balzera, opublikowany został dwukolumnowo. Odmianki oznaczono skrótami: MK₁ i MK₂. Pozostawiono częstą w tekście składnię polską. W MK₂ tytuł tego tekstu brzmi: Modus exigendi antiqui theloniei Posnaniensis scriptus ex registro a consulibus Posnaniensibus ad Regiam Maiestatemmisso.

^b czywiecz MK₁.

^c melle MK₁.

^d W MK₁ następuje kreska.

¹ To jest tuzin (wyjaśnienia za O. Balzerem, CIP, t. III, nr 126, s. 251 i nn).

² Sukno zgorzeleckie (ze Zgorzelca nad Nysą).